

Følle skole

Vilfred Friborg Hansen

Indtil 1. nov. 1868 gik børnene i Følle i skole i Ugelbølle. Den gamle skolesti mellem de to byer aftegner sig endnu i landskabet. Den går nogle hundrede meter nord for Aarhus-Grenaa landevejen og ender ved Vagn Hauges hus, der er den gamle Ugelbølle skole.

Førstelæreren i Følle skole i perioden 1896-1925 Thøger Jensen har efterladt en håndskrevet beretning om Følle skoles oprettelse. De følgende oplysninger stammer derfra:

Efter en ny lov af 6. juli 1867 ønskede Thorsager-Bregnet sogneråd at opsigte skolefællesskabet med Ugelbølle. Det aftaltes derefter med Mørke sogneråd at ophøre pr. 1. nov. 1868, idet sognerådet mente inden da at kunne få opført en ny skolebygning i Følle.

Man købte en grund fra R. Danielsen midt i Følle by, og en skolelod af Søren Jensen Bødker (Overgaard, matrikel nr. 8) lidt uden for byen – i bymarkens nordvestlige hjørne: matrikel 8b. Der blev plads til en gymnastikplads og et udhus (stråtekt, mens hovedbygningen fik tegltag) ved skolebygningen. Lønningen til læreren blev 6 tdr. rug, 35 tdr. byg, skolepenge, ”anordningsmæssig fourage”, 6 favne brænde, samt brugen af skoleloddet (på 5-6 tdr. land).

Da det ikke lykkedes at få bygningen færdig i 1868 blev der holdt skole i Knud Jensens gård, indtil **skolebygningen endelig stod færdig 1. nov. 1869**. Knud Jensen fik 3 rdl. om måneden i leje.

Følle-borgerne skulle selv sørge for dræning af den i øvrigt meget våde grund, samt planering og øvrigt jordarbejde. Desuden skulle borgerne selv betale skoleloddet – det blev der i øvrigt en retssag ud af, da borgerne senere modsatte sig at betale mere end 500 rdl, men retssagens udfald kender vi ikke. Som repræsentant for sognerådet mødte i forligskommissionen i Hornslet sognerådets formand godsinspektør C. Olsen, Kalø, gdr. Søren Basse, Rønde og pastor Holm, Thorsager.

Som lærer ved skolen ansattes fra 1868 I. A. Bentzen, Tinneth ved Vejle.

Teglsten købes fra Kalø Teglværk (lås hvor den nuværende P-plads til slotsruinen ligger), tømmer og brædder fra købmand Knudsen i Følle, Hans Nielsen i Følle lægger grunden og sætter soklen ”af slagne sten”. Kommunens borgere skal sørge for transport af sten og tømmer.

Model for skolen var den nye skole i Bjødstrup, der var bygget i 1860 – tegningerne fra denne skole blev direkte genbrugt til skolen i Følle – måske blev de endda genbrugt igen til den nye skole i Rønde 1873. Kommunen havde desuden bygget skole i Rostved i 1851 og Thorsager 1855, og ved udliciteringen af byggeriet af Følle skole i 1869 indgik opførelse af en tilbygning til skolen i Thorsager. Typisk nok for betydningen af kommunens bysamfund var det, at den mindste by Rønde først fik sin egen skole fire år efter Følle, altså i 1873 (Grenaa-vej 6).

Følle skoledistrikt blev defineret som Følle med udflyttere og Skrejrup med udflyttere. Offer (betaling som degn ved de tre store højtider) og accidentser (den delvist frivillige betaling i forbindelse med kirkelige handlinger som dåb, begravelse, vielse, kirkegangskoners indvielse (efter fødsel)) fra Skrejrup skulle overgå til Følle lærerembede ved lærer Nielsens afsked i Rostved 1882, offer og accidentser fra Følle ved lærer Bergs afsked i Rønde 1886.

Lærer Bentzen drev skoleloddet¹ til 1896, hvor han ophørte som skolelærer for at hellige sig sit landbrug. Han havde i 1890 købt gården ved siden af skolen (matrikel nr. 12) og ansat Andreas Jørgensen, Følle, som medarbejder. 1912 solgte han gården til Laurits Madsen.

¹ Marius Madsen i Adresseavisen 19. jan. 1983: ”Skolejord i Følle fra 1869-1905”.

Følle skole 1889 – det ældste skolebillede i Rønne kommune (fra "Folk og Liv på Rønneegnen" bind 1 side 45).

Følle skole med elever, omkring 1920, fra "Sognekort".

Lærer Bentzen

I forpagtningskontrakten om skolelodden oplyses det, at den var inddelt i 7 vange således at der i en 7-årig turnus dyrkedes: helbrak, rug, byg, rodfrugter eller blandsæd, havre, kløver og græs – og igen kløver og græs det 7. år.

Forpagtningsafgiften blev 264 kr. + årligt et læs gødning til lærerens have, samt ti læs halm til kartoffelkuler, samt hvis læreren ønskede det, salg af to pletter nymalket mælk daglig for otte øre pr. potte.

Som tidligere elever har berettet, så var skoleelever også pligtige at hjælpe læreren med have og skolelod – i hvert fald blev det opfattet som naturligt, at de gjorde det.

Den **følgende lærer Thøger Jensen** bortforpagtede skolelodden med jagtretten for en ni-årig periode til landpost Anders Peter Nielsen, Følle, der desuden får brugsret til skolens udhuse ud mod Smedebakken ”med undtagelse af latrinerne og hønsehuset”.

Til skolen hørte to udhuse, der lå ud mod Smedebakken. Det ”øverste” blev senere brugt af Laurits Madsen til maskinhus – det blev nedrevet 1925. Det ”nederste”, længst ned mod Bygaden, indrettes senere til gymnastiksal (med lergulv!), idet Thøger Jensen i sine sidste år som lærer fik Laurits Madsens karl Peter Petersen til at forestå gymnastikundervisningen (senere dog andenlærer Olsen fra Rønde).

Kirstine Jensen fortæller om sin skolegang 1915-1919: ”Vi havde gymnastik, som foregik i den gamle lade ved Følle skole. Der var opsat ribber, vi skulle også springe over bukken, og der var også en bom, vi gik armgang i. Ligeledes var der klatretøve med store knuder på, det var mest drengene, der brugte dem. Der var lergulv i laden, og det kunne være meget fugtigt, så vi havde ingen gulvøvelser”.

Thøger Jensen med elever i begyndelsen af 1900-tallet. Eget arkiv.

Da forpagtningen af skolelodden udløb i 1905 købte Søren Bruus den tilbage til Overgaard. Tiden var i mellemtiden løbet fra aflønning ved skolelodder. Også offer og accidentser erstattedes af pengeløn. Men op til vores egen tid har ejerne af Overgaard omtalt den gamle skolelod som ”skolemarken”.

Da **lærer Bentzen trak sig tilbage i 1896** for at hellige sig sit landbrug, ansatte sognerådet i stedet den 37-årige **Thøger Jensen** fra Brethe skole ved Horsens.

Thøger Jensen var så at sige en gammel bekendt, idet han havde været andenlærer ved Thorsager skole fra 1884 til 1892. Her havde han stået i et skarpt modsætningsforhold til førstelæreren Niels Sørensen, der var højremand og på mange måder den gamle tids repræsentant. Thøger Jensen derimod var glødende venstremand og grundtvigianer, og han støttede Niels Pedersen-Nyskov i dennes bestræbelser for at bringe den ny tid til Thorsager, bl. a. ved opførelsen af forsamlingshuset. Man kan læse om denne brydningstid i Thorsager i Niels Sørensens dagbøger, der er udgivet af Åge Houken i Historisk Årbog fra Randers amt nr. 58 og 59: En landsbydegns erindringer. Artiklen er også udgivet som særtryk 1965.

Formodentlig blev forholdet mellem første- og andenlærer i Thorsager efterhånden for hedt, så Thøger Jensen søgte væk i 1892, men da muligheden for at vende tilbage til egnen bød sig fire år senere, var han altså parat.

Det blev på alle måder en lykkelig beslutning, at sognerådet valgte Thøger Jensen. Han fik stor betydning, ikke alene for skolen og Følle, men for hele egnen.

Som lærer betegnedes Thøger Jensen som ”streng, men retfærdig”. Han var et udpræget ordensmenneske. Han forblev ugift, men havde fra 1906 sin husbestyrerinde Maren Rasmussen², og hendes mor Marie (hvis afdøde mand var bror til Thøger Jensens mor) i huset. Det var Maren, der stod op tidligt hver morgen for at tænde op i skolens kakkelovn. Marie blev aldrig kaldt andet end ”Marie i skolen” – ”hun var en mild og venlig gammel dame med smukt snehvidt hår, hvorover hun altid bar en hvid blondekappe”, fortæller Kirstine Jensen, der gik i skolen fra omkring 1915³.

Marie døde 86 år gammel i 1933, 8 år efter at Thøger Jensen havde trukket sig tilbage som lærer for at nyde sit otium på ”Døruplund”. Maren døde 83 år gammel i 1957, syv år efter Thøger Jensens død. Hun blev det første år efter Thøgers død boende på Døruplund, men var de sidste seks år af sit liv på alderdomshjemmet i Rønde.

Thøger Jensen mødte op med en stor virketrang. Allerede to år efter sin ankomst til Følle **oprettede han ”Adresseavisen Kalø Vig”**, efter sigende fordi han selv savnede et sted at bekendtgøre meddelelser til offentligheden, f.eks. om møder og arrangementer. Han fik nogle handlende og håndværkere med på ideen at indrykke annoncer i de første prøvenumre, og avisen viste hurtigt sin eksistensberettigelse. Han var selv redaktør og udgiver af bladet til 1909 (ifølge andre efterretninger: til 1907⁴).

² Adresseavisen 13. jan. 1994: Tage Dørup Jensens artikel om sin farbror. Også oplyst af Søren Sørensen, Østjysk Hjemstavn, 29. okt. 2010. Søren Sørensen er af samme slægt, Adslev-slægten. Slægten stammer fra Hørning-egnen og er en af Østjyllands store gamle bondeslægter.

³ Utrykt manuskript af Kirstine Jensen, f. Jørgensen: ”Min skolegang i Følle fra 1. maj 1912 til okt. 1919”.

⁴ Slægtsbog for Adslev-slægten, udgivet 1926, med Thøger Jensen som medudgiver, siger 1909. Da Thøger Jensen formodentlig selv har været med til at skrive ”Redaktør og udgiver af Adresseavisen Kaløvig 1899-1909” må vi vel tro ham...). Uddrag af slægtsbogen lånt af Søren Chr. Sørensen, Alling gl. skole, hvis bedstemor Karen Marie Jensen var Thøger Jensens søster.

Lærer Thøger Jensen 1896 (Egnsarkivet hæfte 104 "Følle skole")

Adresseavisen blev i de første år trykt i Århus, men fik i 1906 eget trykkeri i de bygninger (udhuset i to etager), der ligger på hjørnet af Tangbakkevej og Århusvej (nedrevet 2005). Det var det gamle garveris bygninger, der blev indrettet som trykkeri, idet sadelmager Jørgensen havde haft eget garveri på stedet (huset har senere været ejet af familien Levinson (hvilket gav anledning til øgenavnet "russerkasernen", idet gamle Levinson stammede fra Georgien) og derefter af produkthandler Niels Pedersen).

Thøger Jensen solgte Adresseavisen med trykkeri til Ludvig Bredahl, der var fra Mørke, i 1907. Bredahl flyttede i 1910 trykkeriet til Rønde, i baghuset til købmand Kjerrumgaard (nu nedrevet), og senere over i nabobygningen, det nuværende TV-hus (der i øvrigt havde været posthus indtil 1907).

Placeringen i den nuværende hvide villa "øverst" i Rønde fik Adresseavisen i 1964 – trykkeriet

blev solgt fra i 1986.

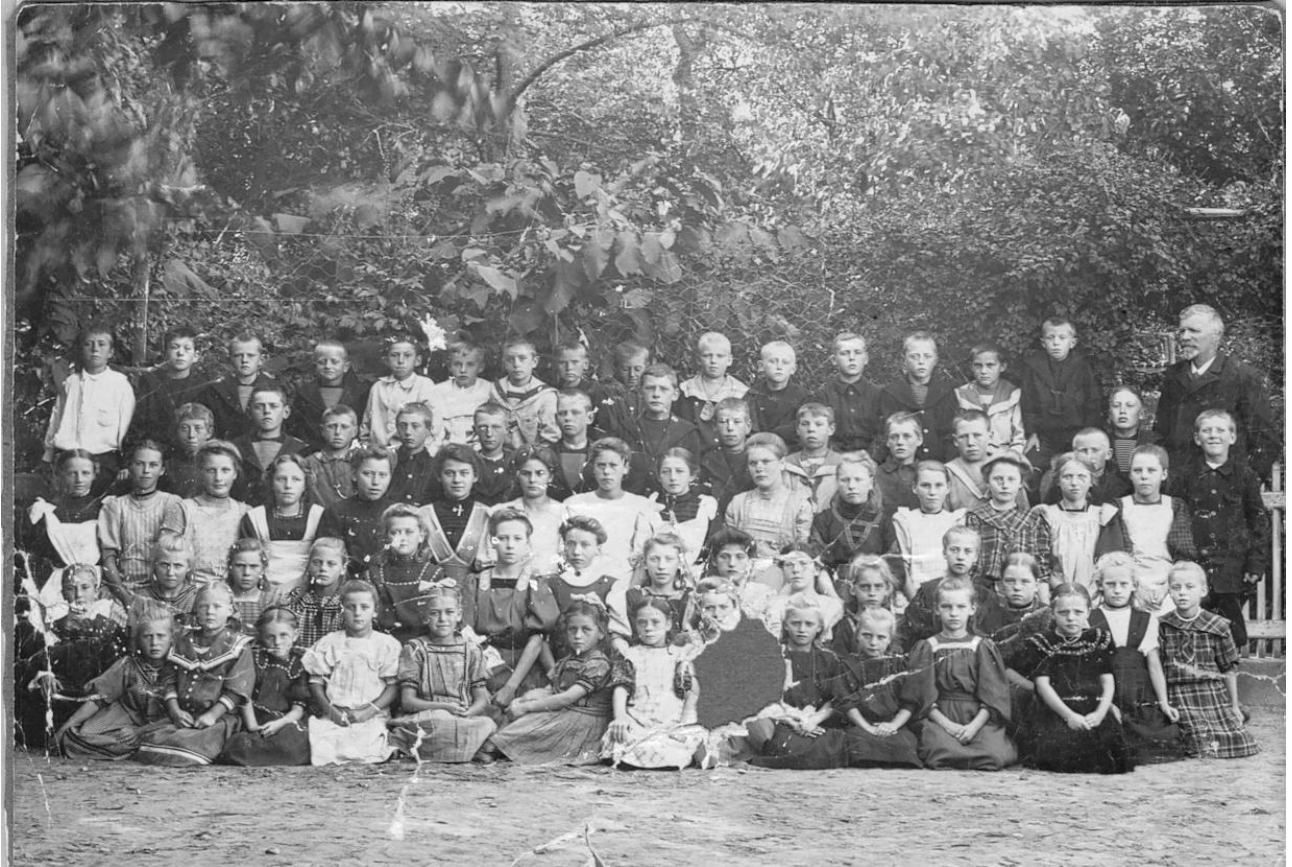
Om Adresseavisens historie kan læses i Folk og Liv på Røndeegnen bind 12. Til avisens 100-års jubilæum i 1998 mødte en nevø af Thøger Jensen op, Tage Dørup Jensen.

1903 var Thøger Jensen med til at stifte Kalø-Knebelvig Landboforening, og han var i mange år sekretær i foreningen og senere æresmedlem.

I det meste af sin tid i Følle var han desuden **Århus Amtstidendes repræsentant i Følle** og sendte flittigt meddelelser fra lokalsamfundet til avisen. Han skrev også en artikel om Følle i Østjysk Hjemstavn 1949: "**Følle for en menneskealder siden**". Han udgav bogen "**Kong Frederik den Fjerdes Skoler**" (om rytterskolerne) i 1921 og var medudgiver af "**Adslev-Slægten**" 1926.

Thøger Jensens bror Morten kom til Følle for at bo hos Thøger. Til ham købte Thøger Jensen en trekant jord fra Hannesminde. Jorden var et stykke, der var blevet til overs nord for vejen, da Randersvejen var blevet anlagt i 1855, så det passede Hannesminde godt at få det afsat.

Her indrettede Morten gartneri. Da han døde omkring 1920 opførte Thøger Jensen et hus på jorden og kaldte det "**Døruplund**" (efter det sted, han stammede fra). **Hertil flyttede han i 1924**, da han trak sig tilbage fra sit lærerembede, og her nød han sin pensionisttilværelse til sin død i 1950.

Følle skole 1910, lærer Thøger Jensen yderst til højre, øverst. I øverste række fra venstre: nr. 5 er Hannibal Sehested, nr. 6 Søren Mortensen, nr. 7 Rasmus Rasmussen, nr. 8 Karl Andersen, nr. 9 Martin Eriksen, nr. 11 Valdemar Sørensen, nr. 13 Ejnar Mortensen, nr. 14 Agner Bruus, nr. 15 Marinus (hjorddreng). Næstøverste række fra venstre: nr. 2 Jens Johansen, nr. 3 Anton Eriksen, nr. 9 Niels Mikkelsen. Tredje række fra oven, fra venstre: Mary Kløve, Marie Nielsen, ? Pedersen (Fårup), Dagny Kløve, Dagmar Hedegaard, Anna Feldballe, Maren Rasmussen, Frida, Faurholt, Kirstine, Cecilie Madsen, ?, Sigrid Nielsen, Mine Bruus, ?, Signe Jensen. Næstnederste række, fra venstre: ?, Kristiane Rasmussen, nr. 5 er Katrine Bang (fra købmandens), nr. 8 er Gusta Sehested, nr. 12 er Meta Jensen. I forreste række fra venstre er nr. 5 Sandra Sehested og nr. 6 Maren Christensen (Egnsarkivet hæfte 104: Følle skole).

Luftfoto 1990 af Randersvej med Døruplund (Randersvej 24), der er huset til højre i billedet. Huset blev bygget af Thøger Jensen i begyndelsen af 1920'erne, og han bosatte sig her, da han gik på pension i 1924. Hus og grund blev engang i 1980'erne købt af dyrlæge Kingo, der vest for huset byggede nyt dyrehospital og dyrlægepraksis, som ses her til venstre på billedet. Den trekantede grund var stor, da den oprindelig havde været gartneri, drevet af Thøger Jensens bror Morten. Kgl. Bibl. Sml.

Følle skole 1927. Yderst til højre lærer Olsen med Sysse, yderst til venstre fru Olsen med Søster. Derefter ses i øverste række fra venstre: Anna Karla Nielsen, Martha Jacobsen, Jenny Jørgensen, Ellen Rasmussen, Anna Nielsen, Anna Marie Jørgensen, Peder Hald, Jens R. Jensen, Villy Jensen, Marius Madsen, Ricard, Knud P. Nielsen, Otto Sørensen. I forreste række ses fra venstre: Inger Olsen, Esther Thylkjær, Minna Holst, Jacobsen, Lis Nielsen, ? Jacobsen, Gerda Faurholt, Ole Olsen, Rasmus Nielsen, Josef Levinson, Simon Levinson, Kristian Jørgensen, Ejvind. (Egnsarkivet hæfte 104 "Følle skole")

Som lærer huskes Thøger Jensen som streng, men dygtig. Disciplinen var selvfølgelig anderledes dengang end nu. **Sigvald Jensen husker:** "Vi kunne godt få en øretæve engang imellem, og hvis hr. Jensen ikke kunne finde ud af, hvem der havde gjort noget, faldt der kollektiv straf af: så kom vi ind én ad gangen og fik et drag af spanskrøret. Det grinede vi bare af, man skulle jo ikke vise, at det gjorde ondt. Værre var det, når hr. Jensen tog fat i håret ved øret og vred rundt, det gjorde hæsligt ondt".

Sigvald Jensen husker også, at det var sædvane, at når man havde slagtet, sendte man en kurv med slagtevarer med børnene til læreren. Men det var jo kun gårdmandsbørnene, der kunne gøre det. Så de havde afgjort en højere stjerne hos læreren end arbejderbørnene. Det spillede nok også ind, at læreren omgikkes gårdmændene personligt.

Følle skoles elever 1934 (Egnsarkivet hæfte 104 "Følle skole")

Kirstine Jensen gik i skole hos Thøger Jensen fra 1915 til 1919 og fortæller sådan om sin skoletid: "Tiden gik, og jeg blev ti år, og så skulle vi små jo om i hovedskolen, som lå midt i Følle by. Det var lærer Thøger Jensen, der var lærer i hovedskolen. Han var også en god lærer, som vi holdt af. Han var god til at fortælle Danmarkshistorie, Bibelhistorie og andre mundtlige fag. Han kunne godt være streng, han forlangte, at vi kunne vores lektier. Vi havde egentlig mange lektier for, som vi skulle lære hjemme. Vi havde salmevers, katekismus, Bibelhistorie, Danmarkshistorie, geografi og regning, dog ikke alle fagene de samme dage, men vi gik jo stadigvæk kun i skole hver anden dag, så vi skulle jo lære noget også de dage, vi ikke var i skole.

Det var meget med at lære udenad, hvilket jeg nu i min høje alder er glad for. Jeg kan jo de fleste salmer udenad. Jeg kan huske, at jeg en gang ikke kunne mine lektier, da blev jeg dømt til at sidde efter, men jeg fik alligevel lov til at gå, da skoletiden var forbi.

Lærer Jensen kunne også godt blive meget vred, hvis de store drenge drillede ham, og der kunne også godt vanke lussinger, men det var meget sjældent, og så havde vedkommende selv været ude om det.

Det var en gammeldags skolestue med to-mands borde med skråtstillede bordplader med et blækhuis midt for. Der var en stor gammel kakkellovn, hvor lærer Jensens husbestyrerinde Maren Rasmussen fyrede op i med tørv. Der var altid varmt, når vi kom i de kolde vintermorgener. Frk. Rasmussen havde sin gamle mor boende i skolen og vi børn kaldte hende altid "Marie i skolen". Hun var en mild og venlig gammel dame med smukt snehvidt hår, hvorover hun altid bar en hvid blonderappe.

Om vinteren, når bækken gik over sine bredder og oversvømmede et engareal i den østlige side af byen, så var der en herlig glidebane, som vi kunne få lov til at gå ud på i

middagspausen. Så spurgte vi, om vi måtte gå på ”Måjen”, som vi kaldte den. Der havde vi mange glidebaner, hvortil vores jernbeslåede træsko var gode til at glide med. Kun en eller to havde skøjter.

Hen på foråret skulle vi jo have eksamen, som vi delvis frygtede og glædede os til. Vi mødte op i vor stiveste puds. Vi blev overhørt af præsten, som så gav os karakter, som blev indført i skoleprotokollen. Der var også medlemmer af skolekommissionen og sognerådet til stede. Når så eksamenskommissionen var gået ind til lærer Jensen til middag, fik vi lov til at gå hjem. De allerfleste havde fået en ti-øre med hjemmefra til at solde for, men jeg havde ingen. Så spurgte jeg mine forældre, hvorfor jeg ingen havde fået. Mor svarede, at hun ikke vidste, at det var skik og brug, og fra den tid fik jeg også en ti-øre at slikke for. Så var der trængsel hos købmand Mogensen, når vi fik fri.

Jeg mindes kun én gang, vi havde skoleudflugt. Det var jo under Første Verdenskrig, jeg gik i skole, så kunne der ikke blive penge til togrejser for skolebørn. Men vi var dog en gang på Aarhus Teater. Vores forældre har nok selv betalt rejsen for os. Det blev den helt store oplevelse for os. Vi så eventyrspillet Capriccio, et meget flot opsat stykke. Vi så Frederik den Sjette sejle på kanalerne i Frederiksberg Have sammen med dronningen og de to prinsesser, derefter så vi havdronningen komme sejlene i en stor muslingeskal trukket af to hvide svaner, og meget mere så vi. Jeg har nok været ca. 11 år dengang, men jeg husker det meget tydeligt.

Det var vist også ved den tid, at der var så meget snak om salget af De Vestindiske Øer. Jeg tror, der var folkeafstemning om det, jeg synes, jeg kan mindes, at far og mor var til afstemning på afholdshotellet i Rønne. Lærer Jensen talte meget om det og forklarede os om baggrunden for salget, jeg tror, han var meget imod det.

Vi var jo alle landbobørn og gode kammerater. Dengang var der ikke noget, der hed mobning eller misundelse mellem os, vi var alle opdraget til nøjsomhed, og vi gik alle i omsyet tøj, som vi var lykkelige for. Vi, mine søskende og jeg, var altid i ret pænt tøj, som vores dygtige mor syede om til os. Vi havde altid forklæde på i skole, men det havde alle pigerne, og vi kunne ikke drømme om, at det kunne være anderledes.

Vi havde også gymnastik, som foregik i den gamle lade ved Følle skole. Der var opsat ribber, vi skulle også springe over bukken, og der var også en bom, som vi gik armgang i. Ligeledes var der klatretøve med store knuder på, det var mest drengene, der brugte dem. Der var lergulv i laden, og det kunne godt være fugtigt, så vi havde ingen gulvøvelser. Som gymnastiklærer havde vi andenlæreren i Rønne.

Om sommeren, når det var godt badevejr, fik vi lov til at komme til stranden nogle gange, og fik et forfriskende bad, for vi var godt svedige, når vi nåede stranden, og vi skulle jo gå både frem og tilbage.

Hjemme på legepladsen bag skolen legede i vi frikvartererne både ”To mand høj”, ”To mand frem for en enke”, ”Bro, bro brille” og langbold og mange andre lege. Håndbold og fodbold havde vi ikke”.

Også i pensionisttilværelsen var Thøger Jensen virksom. Han var således med i initiativet for at indrette et **anlæg midt i Følle by** og for at få **mindestenen over Ivar Knudsen** rejst der. Han var i samme anledning **med til at stifte Følle Borgerforening**, og han skænkede et byflag til Følle. Samtidig samlede han penge ind til etablering af et forsamlingshus i Følle – det lykkedes at få en god sum samlet (over 3000 kr. i 1930’erne), men senere gik indsamlingen i stå, og pengene blev i 1950’erne i stedet anvendt til etablering af gadebelysning.

Følle skole 1949, forskolen og "den store skole" samlet. Forskolens lærerinde Ingrid Kolind til venstre, den store skoles lærer Olsen til højre i billedet. Forreste række fra venstre: Ingelise Jensen (vejmandens datter), Ulla Jørgensen (fra Rågholm), Britta Christensen (senere gift Nielsen), Tove Rasmussen (Brittas gode veninde), Bente Rønne (Knud Røndes datter, Karensminde), Hanne Christensen, Kirsten Poulsen, Inge Toftgaard (fra Røndegaard), Kirsten Sørensen (fra Korslund), Tove Jensen (også fra Korslund), Inge Bahnsen (der boede nabo til skolen), Anna Christensen (Britta Christensens søster, bemærk: ens kjoler!), Inge Nielsen. Næste (næstnederste) række fra venstre: Bitten Isaksen, Ruth Legarth, Irma Petersen, Henny Pedersen (senere gift Friis), Lis Bahnsen, Ruth Christiansen, Vera Frost Nielsen, Mona Lise Christensen, Tove Bruus, Edith Søgaard, Sonja Hansen (senere gift Jacobsen), Jytte Toftgaard, Anna Jensen, Kirsten Mikkelsen, Eva Sørensen, Åse Møller (fra Følle Mølle). Midterste række fra venstre: Ingrid Kolind (forskolelærerinde), Niels Jørgen Nedergaard, Ruben Levinson, Olaf Schacht, Niels Otto Kudahl (fra Hannesminde), Bent Feldballe, Kurt Jensen, ukendt, Margrethe Legarth, Tove Jensen (fra Rågholm), ukendt, Ruth Kallestrup, lærer Olsen. Næstøverste række fra venstre: Jens Pedersen (fra Skrejrup), Preben Christensen, Peder Busk, Henning Bruus, Mogens Lemonius, Ove Dueholm (den senere planteskoleejer), Ejvind Pedersen, Willy Hansen, Vagn Sørensen (fra Skrejrup), Ejgild Mikkelsen. Øverste række fra venstre: Knud Rimmervad, Arne Jørgensen, Bent Østergaard, Keld Mikkelsen, Morten Hillgaard (købmandens søn), Kurt Mikkelsen, Gunnar Bach (søn af Marie og Anton Bach, Bygaden 22), Erling Sørensen, Finn Bjerremann Sørensen (fra Følle Strandgaard), Thorkild Kudahl, Per Lemonius, Leo Christensen, Jørgen Rasmussen, Jørgen Bach (Gunnars lillebror). Tak til Britta Nielsen og Gunnar Bach for lån af billedet og persongenkendelse.

Intet under, at der var "landesorg" i Følle, da **Thøger Jensen døde i 1950**. Et stort følge fra Følle fulgte ham til det sidste hvilested i Skanderup kirke, på hans fødeegn. Selv havde han sat penge til side til Følle-borgernes deltagelse i begravelsen.

Ved Thøger Jensens afsked **ansattes i hans sted andenlæreren fra Rønne, lærer Niels Olsen** (Søster Hvilshøj er en datter af ham). Han var blevet ansat som andenlærer ved den gamle skole på Grenaavej i Rønne i 1916. Her havde han i 1919 startet en **Teknisk skole**, hvor han virkede som lærer i 28 år.

1924 kom Olsen til Følle skole som førstelærer. Her holdt han også **aftenskole** om vinteren. Han virkede desuden som kirkesanger ved Bregnet kirke gennem 40 år.

Han **havde embedet til Følle skole blev nedlagt i 1955**, efter at den nye "centralskole" i Rønde var bygget. Skolen var tænkt som en ny fællesskole for Følle og Rønde og lå helt bogstaveligt på grænsen mellem Følle- og Røndejord (Knubbro bæk). Her blev han **skoleinspektør indtil 1958**, hvor den tidligere førstelærer i Bjødstrup, Erik Thomsen, tog over. Olsen flyttede derfor fra Følle til den nyopførte embedsbolig ved Rønde Skole (ved indgangen til skolen). Samtidig købte han en villa på Højskolevej, der i første omgang blev lejet ud (til lærer Bjørn?), og hvortil han så flyttede, da han blev pensioneret i 1958.

Lærer Niels Olsen omtalt i Skole-Stat 1934

Britta Nielsen gik i Følle skole fra 1949 til 1953 og husker sin skoletid sådan:

"Efter forskolen kom vi ned i skolen midt i byen, hvor det var lærer Olsen, der regerede. Der hed det så tredje og fjerde A og B, og det var så to klasser, hvor vi skiftevis gik i skole med dem, der var et år ældre, og dem, der var et år yngre.

Lærer Olsen var kirkesanger, og når han skulle synge i skoletiden fik vi nogle opgaver, som vi skulle lave, inden vi gik hjem. Det hændte også, at hans ældste datter var hjemme. Hun var også lærer, så hun kunne overtage timerne. Når vi havde botanik gik vi til Følle Mølle, hvor der er lidt skov og krat. Så samlede vi planter ind der og fik at vide, hvad de hed.

Når det blev meget varmt om sommeren cyklede lærer Olsen til stranden med os, og hjem igen til timerne sluttede. Så kunne vi godt finde på at smide tasken ind hjemme og cykle derned igen, men selvfølgelig kun hvis der ikke var noget, vi skulle lave derhjemme.

Udflugterne med skolen gik altid til Aarhus, hvor vi besøgte Rådhuset, så der har jeg været flere gange. Vi var til gengæld aldrig i den Gamle By og Botanisk Have, som nogle af de andre klasser var. Et år var vi i København, hvor vi besøgte alle slotte og var i Tivoli og i Cirkus Schumann i Cirkusbygningen. Vi boede i en villa på Strandvejen, hvor der var mange andre børn på samme tidspunkt. I pigernes baderum var udløbene stoppet, så vi vadede rundt i masser af vand. Det var noget forfærdelig mad vi fik, så vi talte om at københavnernes sendte deres børn på landet på sommerferie i syv uger, og så kunne de ikke gøre noget for børnene fra landet i nogle få dage. Det er den eneste gang, jeg har været i hovedstaden".

Gunnar Bach gik i Følle skole under lærer Olsen fra 1950 til 1954. Han fortæller om sin skoletid og lærer Olsens undervisning sådan:

”Læreren hed Niels Olsen. Vi kaldte ham altid Lærer Olsen, ikke Hr. Olsen. Han var enelærer og boede sammen med sin kone i den ene ende af skolebygningen, hvor klasseværelset eller skolestuen var i den anden ende. Skolegangen var fortsat hver anden dag, således at 3.a og 3.b undervistes sammen de tre af ugens dage og 4.a og 4.b de øvrige tre dage, hvilket medførte, at hver anden dag var fridag. Den samlede skoletid var således i alt 7 år – og kun hver anden dag!

Lærer Olsen var streng og myndig. Efter min fars udsagn havde han et fornemt ry som Randers amts dygtigste lærer. Han krævede meget af sine elever og tolererede ikke, at man mødte uforberedt op. Et af hans ofte udtalte valgsprog var: ”Viljen til at ville giver evnen til at kunne.” Jeg er ikke sikker på, at han var vellidt af alle sine elever. Han var uforsonlig over for krænkelse af symbolværdierne (danskhed, kristendom), og respektløshed tolereredes ikke. Afstraffelse faldt prompte. Det var i spanskrørets tid, og han veg ikke tilbage for især at bruge linealen til et rap over fingrene. I ”laden” opbevaredes ikke blot gymnastikredskaber, men også et til afstraffelse tykt reb, som vist mest var til skræk og advarsel. Det skete, at en elev, der havde forbrudt sig, blev ført med ind i laden, men jeg ved ikke, om rebet blev taget i anvendelse. Truslen var der under alle omstændigheder.

Om Lærer Olsen også var en god pædagog, skal jeg ikke kunne sige. Min søster Gyda, som var belastet af at være en stor grinebider, har fortalt, at hun ofte havde svært ved at holde masken i skoletimerne, når Lærer Olsen efter hendes mening blev for teatralisk eller rørstrømsk. Så kunne hun ikke holde latteren tilbage. Straffen var kontant, ikke i form af fysisk afstraffelse, men ved at hun blev flyttet fra sin plads til at sidde ved siden af en af drengene, som jo ikke ville finde sig i ydmygelsen ved at skulle sidde sammen med en tøs og derfor hævnedes sig i frikvarteret, hvilket Lærer Olsen selvfølgelig var klar over.

Hans undervisningsform og –metode var sammenlignet med tidligere tiders undervisning ”moderne” på grund af målsætningen om, at alle skulle kunne gå ud af skolen med den viden og de kundskaber, som fandtes nødvendige, altså en undervisning, der tog højde for bredden mere end at være elitær. Undervisningen var fagligt meget grundig, men ”gammeldags” i kraft af den strenge disciplin og den udenadslære og indterpning af remser og regler, som prioriteredes.

Ligesom i Forskolen indledtes hver skoletime med sang, her altid en salme. Ellers var det især fædrelandssange, som blev sunget på passende tider i undervisningen. I øvrigt videreførtes de elementære skolefag fra Forskolen med tilføjelse eller udvidelse af religion, omfattende Bibelhistorie, Luthers katekismus og salmevers, der skulle læres og genfortællendes udenad; grammatik med indterpning af regler og med udenadslære og opremsning af ordklasser, f.eks. forholdsordene; historie med vægt på at kunne vigtige årstal; geografi med opremsning af byer og floder samt naturhistorie, herunder feltarbejde i botanisering og cykelture i omegnen. Et kuriosum: Bogstavet ”j” skulle udtales ”je” – altså ikke ”jod”, der sikkert har været for tysklignende. Jeg har siden læst, at ”je”-udtalen er praktiseret også på andre jyske skoler.

Med andre ord: ”Den sorte skole”! Men vi lærte noget hos Lærer Olsen. Havde i hvert fald mulighed for det. Personligt har jeg haft både glæde og udbytte af de forkætrede remser og udenadslæren, og jeg tøver ikke med at påstå, at jeg eksempelvis har lært mere elementær dansk grammatik af Lærer Olsen, altså i folkeskolen, end i alle senere undervisningsforløb!

Jeg var ikke begejstret for hans metode ved skriveøvelser, som i hans rytmiske kommando lød noget i retning af: ”glide a og a, glide b og b”, hvilket var anstrengende, da håndryggen ikke måtte hvile på bordet, men utvivlsomt kunne resultere i en både nydelig og tydelig håndskrift. Det var jo i den såkaldte skønskrifts periode, og Lærer Olsen må have afskyet dens afløser, den mere upersonlige formskrift.

Ud over de boglige fag havde vi gymnastik, som foregik i skolegården. Det skete, at gymnastikken afløstes af boldspil, langbold eller håndbold, hvor Lærer Olsen så var dommer. Om sommeren erstattedes gymnastiktimen, der altid var den sidste skoletime, ofte af en tur på cykler til Følle Strand, hvor vi badede fra badebroen ved Badehotellet. Om Lærer Olsen her lærte os at svømme, husker jeg ikke; det er vel sandsynligt, men de fleste kunne vist svømme i forvejen som følge af den korte afstand til stranden. Cykelturen hjem fra badningen var fri, og så blev der kørt om kap.

Undervisningen foregik som nævnt i samme klasseværelse. Rummet opvarmedes af en kakkeldovn med brændestykker i en kurv. Hvis stiften på ens blyant var blevet nedslidt, måtte man låne Lærer Olsens lommekniv til at spidse blyanten med over brændekurven. Lærer Olsen ville ikke have, at vi brugte tyggegummi, og opdagede han, at en elev sad og tyggede, sagde han de mystiske ord: ”Britta Brix”, og så vidste vi, at tyggegummiet skulle spyttes ud i brændekurven.

Lærer Olsen kunne finde på at prøve klassen ved at skrive sætninger på tavlen, som eleverne så skulle prøve at løse. F.eks. kunne han skrive – med udeladelse af al tegnsætning: ”præsten sagde degnen er dum” – og herefter bede os om at sætte de ”rigtige” tegn.

Den sidste time afsluttedes ofte med oplæsning fra en klassiker med moralsk eller belærende indhold. Lærer Olsen kunne her afsløre en blødere side end forventet og havde ofte svært ved at skjule sin bevægelse, som jeg eksempelvis husker det ved højtlesningen af Bjørnstjerne Bjørnsons fortælling ”En glad gut” om Øjvind og gedebukken eller digtet fra Runebergs finske nationalepos om den tapre, men ubegavede Sven Dufva, der ene mand mod fjenden led en heltemodig død: ”Han gjorde alt forkert, men hjertet, det var godt”.

Af og til viste han film eller lysbilleder, gerne fra eksotiske lande og mest med pædagogisk eller moralsk indhold, men også film af mere spændings- og underholdningsmæssig art. Der var også en koncertoplevelse til Rønde Hotel, hvor vi hørte klassisk musik live.

Herudover arrangerede han årlige sommerudflugter, bl.a. til Vestjylland (Hvide Sande, hvor Lærer Olsen lige fik hilst på sin derboende søn) og til Zoologisk Have og Tivoli (i Aarhus eller Aalborg). Jeg husker især en biograftur til Aarhus, hvor vi så filmen ”De pokkers unger”, der handlede om københavnere i et boligkompleks i storbyen og børnenes nedkæmpning af skurken, spillet af en ung Preben Neergaard. Oplevelsen står tydeligt i erindringen, fordi Lærer Olsen efterfølgende, mens vi ventede på bussen på Aarhus Rutebilstation, blev chikaneret af et par fulderikker, der både hånede ham og slog ham, uden at han gjorde modstand, og uden at vi - mange - skoleelever reagerede. Fulderikkerne forsvandt, da en mand, der overværede overfaldet, tilkaldte eller truede med at tilkalde politiet. Lærer Olsen omtalte aldrig situationen over for os skolebørn, men det føltes længe efter som en flov situation. Vi havde jo lige set, hvordan ”de pokkers unger” i fællesskab ordnede skurken!

Lærer Olsen var stærkt engageret i den sønderjyske sag. Måske derfor havde vi i nogle uger et besøg af slesvigske skolepiger, som fulgte den daglige undervisning. De bragte liv i klassen, og så sang de, som vi aldrig havde kunnet. Det har været noget, der passede Lærer Olsen, som selv elskede at synge med sin dybe bas. Han var i øvrigt degn i Bregnet Kirke, hvor han også lod stemmen lyde.

En dag var der besøg af nogle indiske skolefolk, som skulle overvære en dansk landsbyskoles undervisning. Marie Rasmussen, som bl.a. var referent til Aarhus Stiftstidende, tilbød at være til stede som tolk, da Lærer Olsen nok ikke beherskede det engelske sprog. Det irriterede tydeligt Lærer Olsen, men hjalp på hans humør, da hun lavede et par fejloversættelser! For mig var det interessant, fordi jeg var udpeget til at skrive et skoleskema over en uges undervisningsfag, som blev udleveret til de fremmede. Jeg kunne så en gang se skoleskemaet på et indisk museum, mente Lærer Olsen. Det interessante var, at inderne, da Lærer Olsen oplyste mit navn, udbød: "Ah, music?" Jeg vidste ikke, at navnet Bach kunne have med musik at gøre og spurgte min far, hvad de havde ment. Far fortalte herefter om en stor tysk komponist ved navn Johann Sebastian Bach. Jeg forestillede mig så, at vi måtte være af hans afstamning, men Far mente nu, at vi med det tysklignende efternavn mere sandsynligt stammede fra kartoffeltyskerne! (Det gør vi dog heller ikke. Familienavnet er dansk, og slægten kan føres tilbage til 1600-tallet, som mine senere lokalhistoriske undersøgelser har vist).

Lærer Olsens undervisning var tilrettelagt ud fra en forståelse af, at alle skulle have udbytte af den og i hvert fald have lært det mest elementære, når de forlod skolen. Undervisningsformen var samtidig et godt fundament at bygge på for dem, der gik videre i undervisningssystemet. "At vi er en lille landsbyskole, betyder ikke, at vi skal være dummere end dem, der går i skole i de store byer", sagde han. Hans engagement i eleverne gav sig udslag i, at han holdt aftenskole, og at han gav ekstratimer til elever, der følte at have behov herfor, ligesom han gav særlig undervisning i matematik, engelsk og tysk til de elever, der ville fortsætte skolegangen i præliminærklasse på Rønde Kursus, hvilket jeg selv har nydt godt af. Efter at han som pensionist og enkemand boede i Rønde, gav han en dag udtryk for sin tvivl om den undervisningsform, han havde praktiseret, og at han måske skulle have gjort mere ud af de dygtigste elever. Det var næppe hans oprigtige mening, og den var da heller ikke retfærdig over for ham selv.

Med oprettelsen af den nye Rønde Skole i 1955 nedlagdes Følle Skole, men Lærer Olsen fortsatte en kort tid som den nye skoles første skoleinspektør, indtil han gik på pension.

Min fætter Leo Jacobsen var ligesom Niels Ole Høst elev på skolen og fortæller, at Lærer Olsen også på Rønde Skole praktiserede sin grundige undervisning i skrivningens kunst og i overensstemmelse hermed blev kendt som "Skrive-Olsen" (jfr. Niels Ole Høsts erindringer *Barn i Rønde i 1950'erne*, i "Folk og Liv omkring Kalø Vig" bind 4, side 7).

I nekrologen efter hans død som 80-årig fik Olsen følgende skudsmål: "Som førstelærer i Følle blev Olsen et levende bevis på, hvor stor betydning en dygtig lærer dengang kunne få for hele det bysamfund, han levede i. Han var elsket, afholdt og kendt af alle..."

Skolebygningen i Følle blev efter skolens nedlæggelse solgt til Peter Thomsen, der var søn af jordemoderen i Rønde. "Bygningen kom i udbud", fortæller Peter, "den offentlige vurdering sagde 9000 kr, men vi bød 20.100 kr for også at kunne få den, hvis nogen bød 20.000 kr. Det var selvfølgelig ærgerligt bagefter at kunne konstatere, at vi kunne have fået den for 18.000 kr..."

Peter Thomsen blev senere halinspektør for den nye Røndehal fra begyndelsen af 1970'erne, og i 1980'erne byggede han og Karen Thomsen hus i Lillerupparken i Rønde (hvor Karen døde omkring 2000). Den gamle skole blev solgt til tømrer Bertel Clausen, der under sit Afrika-ophold lejede huset ud til tamilske flygtninge, men som den sidste halve snes år selv har boet i huset.

Sådan ser den gamle skole ud i dag. Det røde hus i baggrunden ligger, hvor smedjen var tidligere. Foto VFH april 2025.

Den spritnye Rønde skole, luftfoto 1956. Kgl. Bibl. Sml.

Forskolen

Befolkningstallet var voldsomt stigende sidst i 1800-tallet og først i 1900-tallet. Derfor blev det i 1920'erne aktuelt at opføre særlige ”forskoler” (ofte fejlagtigt kaldt ”pogeskoler”) til at tage de første årgange af skolebørnene, så den ”store skole” kunne blive aflastet.

Den første forskole i Thorsager-Bregnet sognekommune opførtes i 1924 i Følle, murermester var Hans Friis. Men allerede **i 1910 var undervisningen af de første årgange blevet overført til en småbørnslærerinde** i lejede lokaler hos snedker Jørgen Andersen på Århusvej – et stort hus, der altid har været delt i to lejligheder, nuværende adresse Århusvej 12. Huset bebos i dag af Ellen Andersen i den ene ende, en søn og svigerdatter i den anden ende.

Den næste forskole i Thorsager-Bregnet blev opført i Thorsager 1931- undervisningen var dog begyndt i 1928. Der blev aldrig bygget forskole i Rønde – her blev løsningen i stedet opførelse af den nye skole i 1955. I Rostved blev der bygget ny stor skole i 1928, så der i stedet for forskole blev ansat en ekstra lærerinde ved den nye skole. Bjødstrup fik heller ingen forskole – før den gamle forskole – lige som i Rostved - fungerede videre som forskole til 1969, efter at den ”store” skole var nedlagt 1955.

Som lærerinde i forskolen i Følle antoges i 1911 **frk. Louise Krause Sørensen**, hvis søster Marie boede hos hende og sørgede for madlavningen (en anden søster Andrea var gift med Rasmus Knudsen på Følle Strandgaard). Søstrene var døtre af førstelærer Niels Sørensen i Thorsager, hvis dagbøger fra tiden i Thorsager er udgivet⁵. Louise var den yngste, f. 1879.

I 1912 gik der 20 børn i skolen. Som 10-årig overførtes man til ”den store skole” i Bygaden.

Fra Skole-Stat 1934.

Mødetid var om sommeren kl. 8, om vinteren 8.30. Der var en times middagspause, som børnene fra Følle benyttede til at løbe hjem i, mens børnene fra Skrejrup blev på skolen. Kl. 3 om eftermiddagen gik børnene hjem. Det var en lang skoledag, men man skal huske på, at man kun gik i skole hver anden dag.

Kirstine Jensen (f. Jørgensen) husker sin tid i forskolen fra 1912 til 1915: ”Den 1. januar 1912 fulgte min mor med min lille søster i trækvogn mig til Følle Forskole, som havde til huse i snedker Jørgen Andersens hus. Det var efter nutidens begreber en lille skolestue, men vi var vist nok omkring tyve børn, vi var to hold, idet de børn, som var kommet i skole til november, gik sammen med os. Lærerinde Frk. Louise Krause Sørensen tog venligt imod og, og vi blev skrevet

⁵ Aage Houken (udg.): ”En Landsbydegns Erindringer”, Randers 1965

ind i den store protokol. Hun var en god lærerinde, som forstod os små rollinger. Jeg husker en dag, jeg græd og var meget fortvivlet, jeg tror jeg havde glemt min madpakke. Da tog hun mig ved hånden og tog mig med ind i sin private lejlighed og smurte en frikadellemad til mig og spurgte mig ud om, hvad jeg var ked af, og om der var nogen, der var syge derhjemme, det var der ikke, og jeg gik trøstet ud til de andre børn, det glemmer jeg aldrig.

Hun læste tit en historie for os. Vi fik da også lært at stave og skrive bogstaver og tal. Den lille tabel fik vi også lært, den skrev vi selv op i små bøger, som frk. Sørensen selv havde lavet af linieret papir med omslag af gamle stilebøger. Vi fik også lært at regne med små tal.

I frikvartererne legede frk. Sørensen sanglege med os, Bro Brille, Tornerose og ”To mand høj” o. m. a. Om sommeren sad vi på en lang bæk ude på legepladsen og spiste vores medbragte mad. Vi gik hjem kl. tre. Vi gik i skole hver anden dag.

Jeg havde ikke ret langt til skole, et kort stykke landevej. Min far sagde altid, når jeg bad og at få træskostøvler, som børnene fra Skrejrup altid brugte om vinteren, at jeg havde så god og kort en vej til skole, som kun få havde, derfor behøvede jeg ikke træskostøvler.

Jeg kan huske, at det var så spændende at komme i skole, når det var snestorm, så bandt mor et langt strikket tørklæde om hoved og hals på mig, og løb jeg glad gennem snedriverne. Så var det spændende, om der var kommet ret mange i skole, og var der kun mødt nogle få stykker, kom vi med ind i privatlejligheden, hvor frk. Sørensen så læste historier for os - så fik vi tidligt fri.

Louise Krause Sørensen (yderst til højre) med forskolens elever 1916. I øverste række ses fra venstre: Svend, Otto, Rasmus Th. Rasmussen, Alfred købmandens fra Skrejrup, Jørgen, Laurids, Evald Hedegaard, Evald Sehested, Søren Rasmussen, Børge Bendiksen, Arthur Sørensen. I midterste række ses fra venstre: Petra Bale, Gudrun Rasmussen, Valborg Sehested, Hedvig Moesmand, Elly Jørgensen, Sigrid Knudsen, Elly Mortensen, Frida Jørgensen, Kirstine Jørgensen, Marie Eriksen, Anna Eriksen, Mary Larsen. I forreste rækkes ses fra venstre: Aksel Rasmussen, Viktor Pedersen, Ejnar Kløve, Søren Chr. Knudsen, Aksel Rasmussen, Rasmus Sørensen.

Min skolevej var ikke ret lang, og færdselen var ikke ret stor dengang, kun hestekøretøjer og en enkelt cykel engang imellem. Men alligevel kunne det være spændende, der var den lille pludrende bæk, som løb igennem Følle by, fulgte gaden et langt stykke indtil den drejede over en eng, og så gik under landevejen og fulgte denne et lille stykke, og hvor den så drejede fra igen havde den slidt sig ind i en lerskrænt, som derved var meget højere end bækkens leje, der skulle jeg somme tider prøve, om jeg kunne springe over bækken, og det lykkedes de fleste gange, men det kunne ske, at jeg kom hjem med våde fødder.

På den tid var der mægtig store vejtræer på begge sider af Randersvejen, som dengang mundedede ud ved Randers-stenen, som vi kaldte den store trekantede kampesten, hvorpå der på den ene side stod Aarhus, og på den anden side stod Randers. Når de store vejtræer på en vintermorgen stod dækket af rimfrost, var de meget smukke, som jeg allerede dengang kunne se.”

Efter at børnene var kommet over i den store skole, fortsatte pigerne med at have håndgerning hos frk. Krause Sørensen om sommeren. Kirstine Jensen fortæller videre: ”Vi skulle sy en chemise og et par bukser af hvidt lærred med hækledede eller broderede blonder om, alt sammen syet i hånden. Vi skulle også strikke et par uldne strømper. Men resultatet blev som regel et par stive futtaller, tænk på de små svedige barnefinger, der skulle tumle med de fine strikkepinde.

Frk. Sørensen læste op for os, mens vi syede og strikkede, blandt andet Kiplings eventyr om desmerdyret Ri-ki-tiki-tavi, og Holbergs komedier. Kiplings eventyrbog ”Junglebogen” indeholdt jo en masse eventyr og historier om dyr, der var meget spændende fortalt”.

1924 blev den nye forskole bygget i det sydøstlige hjørne af Overgaards mark (matrikel nr. 8, forskolen fik nr. 8e). Nuværende adresse Rågholmvej 7, bygningerne beboedes i mange år af Anna og Per Kristiansen, nu tømmer Kurt Grønfeldt.

Lærerinde var fortsat frk. Krause Sørensen.

Frk. Krause Sørensen holdt sit 25-års jubilæum som forskolelærerinde 14. maj 1935. Efter hende fulgte **Ingrid Kolind**, der nød meget stor respekt både blandt børnene og deres forældre. Hun var lærerinde på forskolen, indtil den blev nedlagt i 1960'erne. Muligvis sammen med Ingrid Kolinds pensionering, lidt tidligere end de øvrige forskoler i Bjødstrup og Rostved blev nedlagt i 1969 som følge af kommunalreformen, hvor Feldballe i 1968 blev tilsluttet Thorsager-Bregnet sognekommune til den nye ”storkommune” Rønde Kommune, hvorved Rostved og Bjødstrup overførtes til Feldballe skoledistrikt for at redde den lukningstruede Feldballe skoles eksistens (hvilket faktisk trods stadig debat lykkedes i de følgende fire årtier).

Gunnar Bach gik i forskolen hos Ingrid Kolind fra 1947 til 1950 og beskriver sin tid i forskolen sådan:

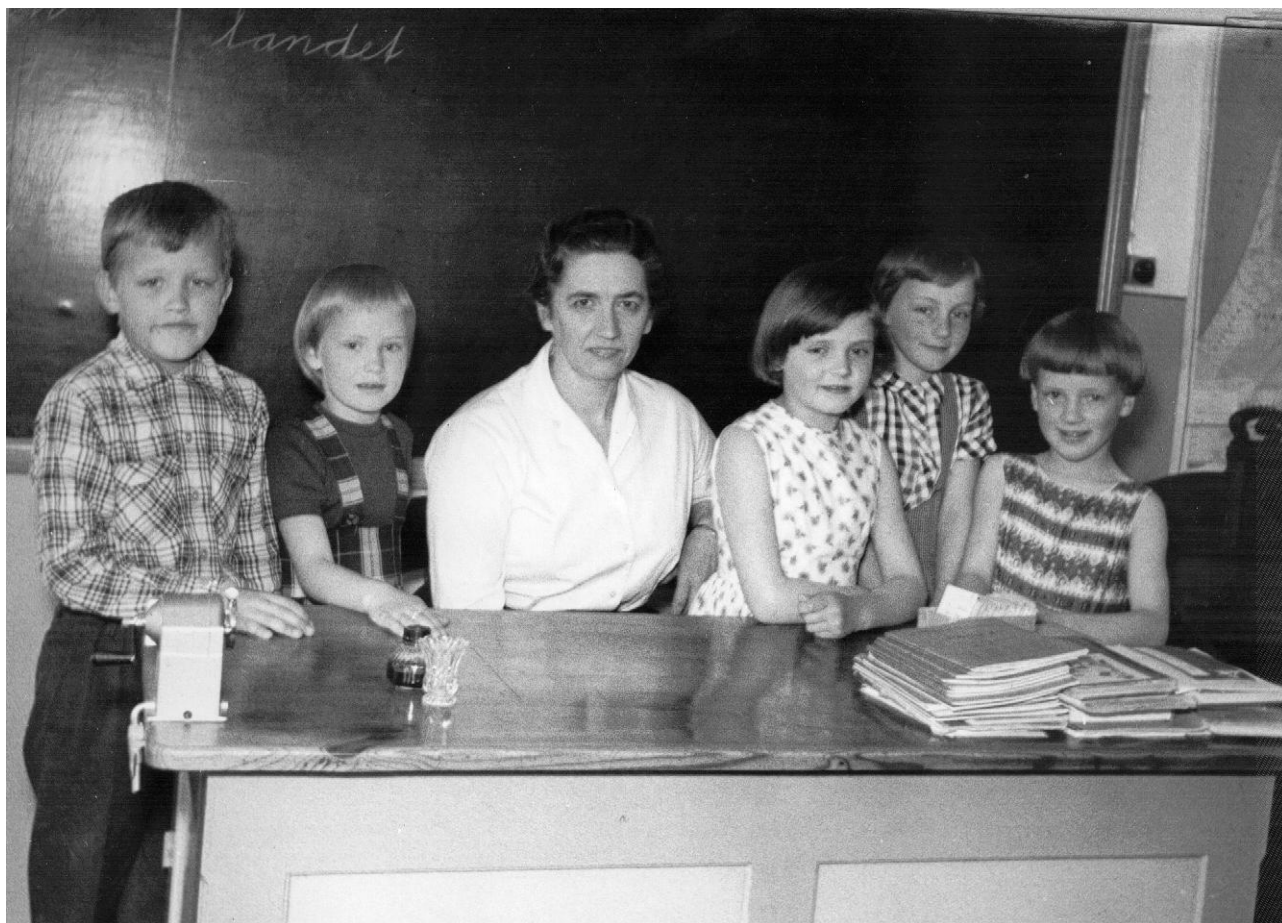
Jeg var 7½ år gammel, da jeg startede i folkeskolen i april 1947. De første 3 år i forskolen, hvor Ingrid Kolind var lærerinde. Frøken Kolind, som vi tiltalte hende, havde afløst Frøken Sørensen, som mine ældre søskende havde haft som forskolelærerinde. Frøken Kolinds bolig var i tilknytning til skolebygningen. Frøken Kolind var ung, men hæmmet af et stift ben og bevægede sig derfor lidt dårligt. Hun var både dygtig og venlig og stillede ikke alt for store krav til sine elever, når bortses fra, at vi selvfølgelig skulle opføre os ordentligt. Afstanden til skolen var meget kort for mine søskende og mig, idet forskolen lå omtrent ud for enden af vores markvej.

Skoledistriktet omfattede foruden Følle udkantsområder som Faarup Mark, Korslund, Skrejrup, Lundvang, Følle Strand og Rønde Mark, så andre havde mange kilometers vej til skole. På den tid blev børnene ikke transporteret til skole af deres forældre, men trafikken var også en anden den gang.

Skoleåret var fra april til april. Vi gik i skole hver anden dag, således at 1. klasse gik for sig 3 dage om ugen, mens ugens øvrige 3 skoledage (lørdag var skoledag) blev optaget af de to foregående årgange, kaldet 2.a og 2.b, som således undervistes sammen.

Skoledagen startede med morgensang og afsluttedes ligeledes med sang, vist altid den samme "Nu er timen til ende og fra skole vi gå". Vi lærte bogstaverne og at læse efter "Ole Bole ABC", og fagene var herefter skrivning, diktat, genfortælling, regning, bibelhistorie og lidt danmarkshistorie. I hvert fald i 1.klasse havde vi hver vores lille tavle, som vi skrev på med griffel, mens vi brugte kridt på skolens store vægtavle. Desuden skrev vi i ternede regnehæfter med blyant og i linjerede skriveskæbter med pen og blæk – der var et blækhus ved hver skolepult. Skrev vi pænt og uden for mange fejl, fik vi af Frøken Kolind små klistermærker, som blev indsat i hæfterne. I regning brugte vi kugleramme, og vi lærte den lille tabel.

I min årgang var vi, om jeg husker ret, 4 piger: Ingelise, Bente, Bitten og Hanne og 6 drenge: Tage, Erling, Leo, Finn, Morten og mig. Vi sad to ved samme pult og kunne frit vælge sidekammerat. Piger og drenge sad naturligvis aldrig sammen.

Frk. Ingrid Kolind med fem elever i Følle forskole omkring 1960. De fem er fra venstre:

Erik, Inger, (frk. Kolind), Jette, Hanne og Karen (sidstnævnte, der var datter af gdr. Karl Rasmussen på Faarup Mark, blev som 12-årig dræbt ved en tragisk trafikulykke på hovedvej 15 på vej til skole i Rønde i december 1964).

Huset til venstre er Følle Forskole, opført 1924. Det ligger på Rågholmvej, der i dag er ført højre om huset til højre i billedet. Adressen er Rågholmvej 7, nabohuset, der blev opført af familien Helbo (Følle Ladegaard) har adressen Rågholmvej 4. Forskolens beliggenhed giver mening, når man tager i betragtning, at skoledistriktet også omfattede børnene fra Skrejrup. Luftfoto 1961. Kgl. Bibl. Sml.

Britta Nielsen husker forskolen på Rågholmvej: ”I 1946 begyndte jeg at gå i skole. Vi gik de tre første år i forskolen, der lå på vejen til Rågholmen. Det hed første klasse, og anden klasse A+B var de næste to klasser, der gik sammen. Lærerinden var frøken og hed Ingrid Kolind. Hun havde klumpfod og haltede. Hun var en lille smule skrap”.

Her på Aarhusvej 12 havde Følle Forskole til huse fra 1910 til 1924. Foto VFH april 2025.

Pogeskolen

Omkring århundredskiftet 1900 blev det almindeligt, at især borgerskabet sendte deres børn i ”pogeskole”, før de kom i den almindelige skole. **Pogeskolerne var private**, så der skulle altså betales for skolegangen.

Her på egnen var der pogeskoler i de fleste af de lidt større landsbysamfund. Kendtest blev nok frk. Giglers pogeskole i Rønde⁶.

Følle fik sin pogeskole i år 1900. Baggrunden var tragisk: vejmand Jens Sørensen døde pludseligt, af et hjerteslag, og efterlod sig hustruen Ellen og 7 hjemmeboende døtre.

En af Ellen Sørensens børnebørn, Ruth Wang Rasmussen, berettede senere om mormoderens skæbne i Århus Stiftstidende 23. marts 1980: ”Det kunne være blevet en katastrofe. Men så sker der det, at en række gode Følle-borgere og bønder træder sammen og siger: Ellen har en god sangstemme, hun har en smuk håndskrift, hun har været på højskole og hun har et kristent sindelag, så hun skal være lærerinde for vores små børn”.

Og sådan gik det til, at Følle fik en pogeskole – endda en særdeles velfungerende af slagsen, og sådan gik det til, at den lille families eksistens blev reddet. Vejmandens hus, som han og Ellen havde ladet bygge i 1887, blev nu til pogeskole. Det lå i krydset mellem Bygaden og Randersvej, ud til Bygaden – det blev senere købt af Niels Tander og efter ham af sønnen slagter Alfred Tander. Det blev i 1968 revet ned for at give plads til en vejudvidelse og erstattedes af Alfred Tander af et nyt hus (Tjørnevænget 6).

Om den tragiske dag, hvor Ellen mistede sin mand og de 7 piger deres far, **fortæller Ruth Wang:** ”Den 4. juni 1900 havde min mormor haft meget travlt. Hun havde smurt flere madkasser med mellemmad og strøget syv bomuldskjoler og kæmmet sine syv døtres fletninger. Hvorfor nu det? Jo, hendes mand havde bestilt en charabanc og besluttet at hele familien, far og mor og syv døtre, skulle på en rigtig udflugt den næste dag, grundlovsdag.

Desværre blev skovturen ikke til noget.

Min morfar fik et hjertetilfælde om natten og døde. Således blev 5. juni 1900 til en sorgens dag for Ellen Sørensen og hendes syv piger...”

Om pogeskolen fortæller hun, at huset var indrettet med stue, soveværelse og køkken i den ene ende, mens den store stue i den anden ende, der havde en stor kakkelovn, nu blev indrettet til skolestue. Her blev der også holdt skolefester, bl. a. juletræ for børnene.

”Men lønnen har nok ikke været særlig stor. For Ellen tog med dagvognen, det var sådan en slags diligence, til Århus, hvor hun købte halmkranse. Så lod hun døtrene binde graner og blomster på halmkransene og satte en annonce i det lokale ugeblad: ”Smukke kranse til Deres kæres grave”.

Men hun tænkte også på det kulturelle for de levende. I Guldsmedgade i Århus i Assenfeldt Hansens Boghandel købte hun forskellige hæfter – blandt andet en serie, der hed ”For mine små venner”. Så kunne folk købe dem af mormor – og når de havde én eller flere afsluttede fortællinger – få indbundet bøgerne.”

På hendes 80-års fødselsdag berettede avisen: ”Med energi og udholdenhed tog hun kampen for hjemmet op, og hun skaffede ikke alene sine børn føde og klæder, men skabte også et godt barndomshjem for dem”. En af de syv døtre døde som ung, men de andre seks blev ved med at samles hos moderen på hendes fødselsdag den 31. juli – situationen havde naturligvis skabt et helt specielt sammenhold i familien.

I 1920’erne flyttede Ellen Sørensen ud til sin ældste datter på en gård ved Thorsager, og senere til en anden datter og svigersøn i Vivild, cykelhandler Blumensaadt. Her døde hun i 1940.

⁶ Om frk. Veronica Giglers pogeskole kan læses i Folk og Liv på Røndeegnen bind 7 side 130-132.

--

Jeg er ikke klar over, hvornår Ellen Sørensens pøgeskole er ophørt. Muligvis allerede 1910-11, hvor forskolen på Århusvej begyndte? Men det kan fint tænkes, at de lidt mere velstående familier i Følle har fortsat med at sende deres børn i Ellen Sørensens pøgeskole i året før de skulle begynde i forskolen.

Jeg har ikke kendskab til andre pøgeskoler i Følle end Ellen Sørensens. Pøgeskolerne kan betragtes som den tids "børnehaveklasser", men var altid helt private.

Litteratur:

"Historisk Sognekort", fremstillet til det historiske værk "Danmarks kirker og skoler", af T-H, 1921. Nr 1819 og A. Trøst Hansens forlag (cit. "Sognekort")

Dansk Skole-Stat, bind III, under red af prof N A Larsen, biografisk redaktør E H C Mikkelsen, Kbh, Arthur Jensens forlag, 1934 (Thorsager-Bregnet sognekommune s. 353-355), (cit. "Skole-Stat 1934")

Vilfred Friborg Hansen: Følles Historie, 2001-2004, utrykt, kan ses på hjemmesiden, delt i fem kapitler.

Det Kongelige Biblioteks luftfotosamling (cit. "Kgl. Bibl. Sml.")